

Kansen voor schriftonderwijs

binnen het leergebied Nederlands
in het po, vo en op de pabo

11 april 2025

Ilse van der Palen

Kennissessie Conferentie Schrijfonderwijs in Gouda

Welkom & kennismaking

Ilse van der Palen

- ▶ Docent Schriftonderwijs aan Hogeschool de Kempel, Helmond
- ▶ Instituutsopleider
- ▶ Lid kernteam herijking kennisbasis Nederlands
- ▶ '20/'21 eerste lichting opleiding Docent/Specialist Handschriftonderwijs & Schrifieducatie, IPABO

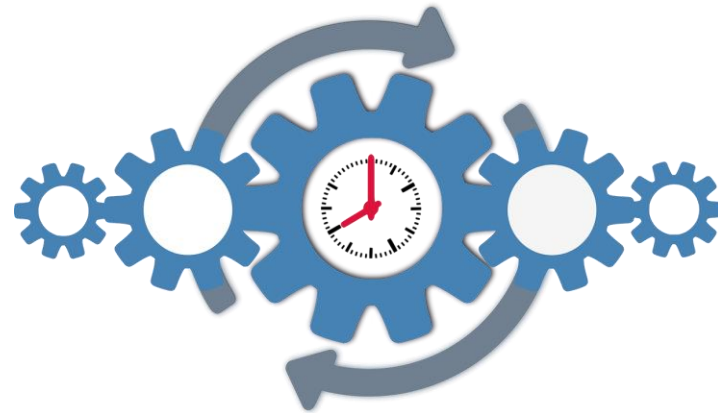
Doel van deze kennissessie

Aan het eind van deze sessie:

- ▶ heb je inzicht in de huidige ontwikkelingen rondom schriftonderwijs in het po, vo en op de pabo
- ▶ heb je inzicht in de kansen die dit biedt en inspiratie om hier zelf mee aan de slag te gaan

Agenda

- ▶ Definitieve conceptkerndoelen Nederlands
 - ▶ Positie van schrift(onderwijs)
- ▶ Leerlijnen
- ▶ Herijking kennisbasis pabo
- ▶ Welke kansen zijn er?
- ▶ Bronnen en links
- ▶ Afsluiting

Definitieve conceptkerndoelen Nederlands

Domein**Kerndoel**

PO

Overkoepelend

1. Taal- en leesomgeving
2. Taal in de leergebieden

A Communicatie

3. Luisteren en lezen met begrip
4. Luisteren en lezen met diep begrip
5. Doelgericht spreken en schrijven
6. Creatief taal gebruiken
7. Schrijven om te leren
8. Bronnen verkennen
9. Doelgericht gesprekken voeren
10. Gesprekken voeren om te leren
11. Reflecteren op taalactiviteiten

B Taal

12. Vorm en betekenis beschouwen
13. Spelling, formulering en interpunctie
14. Talige identiteit
15. Taalvariatie en taalverandering

C Literatuur

16. Leesvoorkeur
17. Waarde van literatuur
18. Verhalende teksten
19. Literaire genres

Domein**Kerndoel****Overkoepelend**

1. Taal- en leesomgeving
2. Taal in de leergebieden

A Communicatie

3. Luisteren en lezen met begrip
4. Luisteren en lezen met diep begrip
5. Doelgericht spreken en schrijven
6. Creatief taal gebruiken
7. Schrijven om te leren
8. Bronnen verkennen
9. Doelgericht gesprekken voeren
10. Gesprekken voeren om te leren
11. Reflecteren op taalactiviteiten

B Taal

12. Vorm en betekenis beschouwen
13. Spelling, formulering en interpunctie
14. Talige identiteit
15. Taalvariatie en taalverandering
16. Zakelijke tekstgenres (havo-vwo 3)
17. Argumentatief taalgebruik (havo-vwo 3)

C Literatuur

18. Leesvoorkeur
19. Waarde van literatuur
20. Verhalende teksten
21. Literaire genres
22. Literatuur uit verschillende tijden
23. Literatuur in tijd en context (havo-vwo 3)

Kerndoelen

gelden als de wettelijke opdracht voor elke school.

voor po en vo zijn ze zoveel mogelijk gelijk, maar niet overal...

Kerndoel 5

Doelgericht spreken en schrijven

Communicatieve functie

Doelzin

De leerling spreekt en schrijft afgestemd op doel, publiek en context.

**Het gaat
hierbij om**

- hanteren van een passende aanpak;
- in eigen woorden verwerken van informatie uit verschillende bronnen tot een gestructureerde tekst met bronvermelding;
- inzetten en uitbreiden van kennis over de vorm van teksten: tekstsoorten, tekststructuren, verteltechnieken;
- schrijven op letter-, schrift- en tekstniveau met een leesbaar handschrift en typschrift, en verstaanbaar spreken;
- reviseren van de tekst met het oog op doelgerichte communicatie: taalgebruik en taalverzorging.

Niveaus van
leesbaarheid
+ criteria

Zie visiestuk
pag. 8 en 9

**Te denken
valt aan**

- verzamelde informatie uit bronnen in deelonderwerpen clusteren in een eenvoudig schrijfplan;
- een mondelinge of schriftelijke instructie maken voor een bekend publiek;
- een persoonlijke anekdote vertellen met toepassing van kennis over verteltechnieken;
- een betogende tekst schrijven bij een wereldoriënterend of burgerschapsthema;
- een tekst reviseren op basis van feedback.

Kerdoel 7

Schrijven om te leren

Doelzin

De leerling schrijft om tot kennisopbouw of begrip te komen.

**Het gaat
hierbij om**

- noteren van hoofd- en bijzaken, indrukken en vragen bij gelezen, bekeken of beluisterde inhoud;
- samenvatten van gelezen inhoud;
- verwoorden, onderbouwen en ordenen van gedachten, verworven inzichten en kennis in een tekst of schema;
- inzetten en uitbreiden van school- en vaktaal;
- schrijven op letter-, schrift- en tekstniveau met een leesbaar handschrift en typeschrift.

Proces als
noodzakelijke
voorwaarde

Zie visiestuk
pag. 17

**Te denken
valt aan**

- een schema maken bij een geschiedenistekst, zoals een tijdlijn of oorzaak-gevolgschema;
- aan het eind van de les op een Post-it schrijven wat je geleerd hebt of wat je moeilijk vond;
- een schriftelijke brainstorm om de achtergrondkennis te activeren.

Schrift maakt verder ook deel uit van...

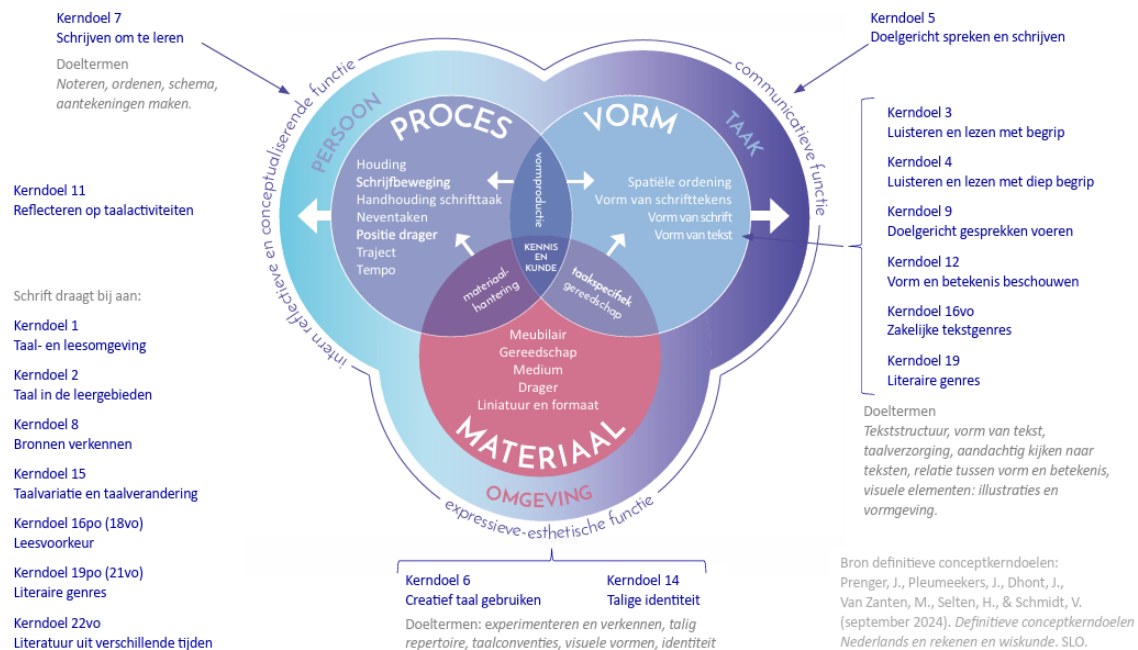
- ▶ Kerndoel 3, 4, 9, 12, 19
 - ▶ Werken aan schriftvaardigheid op tekstniveau (o.a. tekstopmaak, visuele elementen, beeld)
- ▶ Kerndoel 6 en 14
 - ▶ Onderzoekend leren en experimenteren met de visuele vorm van tekst en het eigen talige repertoire
- ▶ Kerndoel 1, 2, 8, 15, 16po, 16vo, 19po/21vo en 22vo
 - ▶ Rijke teksten van goede kwaliteit
- ▶ Kerndoel 11
 - ▶ Evalueren, reflecteren, omgaan met feedback en leerdoelen formuleren voor taalactiviteiten

Koppeling met vakvisie & vakmodel

©2025 Else Kooijman-Thomson

CANTAL
UITGEVERIJ

Figuur 7. Relaties met de definitieve conceptkerndoelen

► Versie 6 is nu beschikbaar

Leerlijnen

- ▶ Vertaling van de kerndoelen naar de praktijk
- ▶ Iedereen mag leerlijnen maken
- ▶ Er was tot op heden nog geen leerlijn voor ‘(Hand)schrift’ bij SLO
- ▶ Er wordt nu gewerkt aan nieuwe leerlijnen, op basis van de nieuwe kerndoelen.
- ▶ Handschrift zal een plek krijgen in de leerlijn ‘de leerling produceert teksten’
 - ▶ Deze is nog niet uitgewerkt.
- ▶ Voorjaar 2025: eerste leerlijnen opgeleverd in concept

Uitgangspunten

- ▶ niet per kerndoel, maar voor cluster van kerndoelen
- ▶ kerndoeldekkend
- ▶ leergebiedspecifiek ((nog) niet bijv. lezen van teksten bij wereldoriëntatie)
- ▶ groepering per 2 jaren
- ▶ van Voorschoolse Educatie tot eind onderbouw (h/v 3)
- ▶ presentatie op interactief digitaal platform
- ▶ geen kant-en-klaar lesprogramma (het blijven doelen op landelijk niveau)
- ▶ ondersteunt curriculumbewust handelen (uitnodigen tot nadenken over de bedoeling)

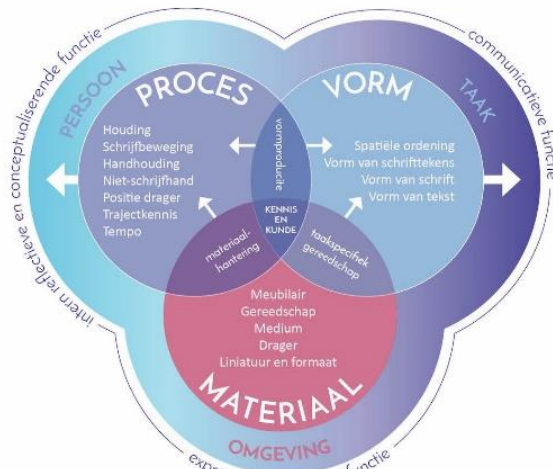
Herijking kennisbasis Nederlands (pabo)

- ▶ Inhoud schriftonderwijs opgenomen bij Nederlands
 - ▶ Naar analogie met de kerndoelen
- ▶ Proces:
 - ▶ Kernteam met 10 leden, gestart in voorjaar 2024
 - ▶ Advieskring met 25 vertegenwoordigers
 - ▶ Gereed / in ontwikkeling: startnotitie, karakteristiek, raamwerk
 - ▶ Vervolg: daadwerkelijke herijking
- ▶ Draag bij d.m.v.:
 - ▶ Online informatie bijeenkomsten (digitale oploop)
 - ▶ Aansluiten bij Advieskring (Marjolein van Buuren)

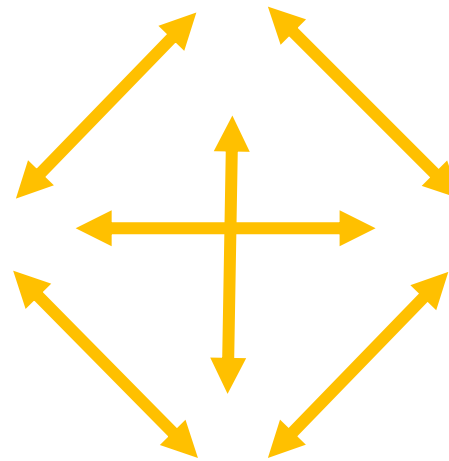

Hoe verhoudt dit alles zich tot elkaar?

Vakvisie
(2018-2025)

Kerndoelen po/vo
(2023-2025)

Kennisbasis pabo
(2025)

Leerlijnen
(2025)

Welke kansen bieden deze ontwikkelingen?

- ▶ Aandacht voor meerdere kerndoelen in samenhang leidt tot:
 - ▶ Meer betekenisvolle inhouden
 - ▶ Dieper begrip
- ▶ Schrift kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren
- ▶ Goed handschriftonderwijs is belangrijk!

Uitwisselen: wereldcafé

Reflectie in groepjes:

- ▶ Welke sterke punten kent ons vakgebied die extra nadruk verdienen?
- ▶ Welke onderdelen van ons vakgebied zouden versterkt moeten worden?
- ▶ Welke kansen zie jij in jouw dagelijkse onderwijspraktijk door de inbedding van schriftonderwijs bij Nederlands?
- ▶ Waar zie je samenhang van schriftonderwijs met andere leergebieden (buiten Nederlands)? Kun je concrete voorbeelden noemen hoe deze samenhang vorm kan krijgen in jouw dagelijkse praktijk?

Take-aways

- ▶ Wat is er genoemd?
- ▶ Welke inzichten heb je gekregen?
- ▶ Welke vervolgstappen zijn er?
- ▶ Wat kun jij morgen al doen in jouw rol?

Genoemde documenten & nuttige links

- ▶ Definitieve conceptkerndoelen Nederlands - [link](#)
- ▶ Leerlijnen SLO - [link](#)
- ▶ Huidige kennisbasis Nederlands (pabo) - [link](#)
- ▶ 10voordeleraar, proces herijking kennisbasis - [link](#)
- ▶ Visiestuk & vakmodel: Uitgeverij Cantal - [link](#)
- ▶ IPABO: opleiding - [link](#)

Bedankt & contact

► Zijn er nog vragen?

Bedankt voor jullie aandacht!

Contactgegevens:

Ilse van der Palen

i.palen@kempel.nl

